

*“Tussen theorie en praktijk”
het gesprek aangaan over
vakdidactisch ontwerponderzoek*

Doris Abitzsch & Ana Llamazares & Claudy Oomen

Inhoud

1. context
2. inbedding // beoogde oplossing
3. proces
  - fase 1: verkenning
  - fase 2: 1e ontwerp en pilot
  - fase 3: brede toepassing
4. dilemma's en discussie

Context

vakdidactiek mvt Universiteit Utrecht

Leraar voorbereidend hoger onderwijs (LVHO; eenjarig)	xx taal en cultuur: Educatie en communicatie (tweejarig)
na een ander vakmaster	na een BA xx taal en cultuur (en verwante opleidingen)
60 EC: beroepsvoorbereiding en vakdidactiek	120 EC: beroepsvoorbereiding; vakdidactiek én vakinhoud
	4 cursussen rond om literatuur- en taalonderwijs
	vakinhoud met (afhankelijk van keuze student) focus op educatie/vakdidactiek
vakdidactiek 1 en 2	vakdidactiek 1 en 2
	afstudeerscriptie over literatuur- en taalonderwijs

vakdidactiek mvt Universiteit Utrecht

Vakdidactiek 1	Vakdidactiek 2	
vakdidactiek onderbouw	leerling in de bovenbouw	uw
Hoe organiseer <i>jij</i> het l	Hoe sturen de <i>leerlingen</i> zelf, onder jouw begeleiding, het leren van een vreemde taal aan?	en zelf, onder jouw van een vreemde taal aan?
vreemde taal door leer		
	<i>curriculummaker</i>	
<i>ontwerpen</i> vanuit alge	<i>onderzoeker</i>	
vakdidactische princip	curriculum bovenbouw	
formuleren van leerdo	begeleiden van de leerlingen door <i>scaffolding</i> en	/
activerende leeractivit	differentiëren	lingen door <i>scaffolding</i> en
formatieve en summat	actualiteit (dit jaar: <i>Companion Volume</i>)	
	Vaardigheden met de focus op de bovenbouw,	<i>mpanion Volume</i>)
vaardigheden, doeltaa	communicatief toetsen, visievorming	focus op de bovenbouw,
intercultureel leren	educatief ontwerp- of curriculumonderzoek	n, visievorming
„Drie-lessen-op-een-rij“	educatief ontwerp- of curriculumonderzoek	

Vakdidactiek 2: leerdoelen

- in samenwerking met collega's en de school bijdragen aan breedte, samenhang en actualiteit van het vakcurriculum
- (vak)didactische evaluaties in school in afstemming met collega's gebruiken bij onderwijsontwikkeling in school
- een vakspecifiek leerprobleem of curriculumprobleem systematisch onderzoeken (kleinschalig vakdidactisch onderzoek opzetten, uitvoeren en presenteren), gericht op verbetering van de praktijk.
- een educatief product ontwikkelen, implementeren en evalueren volgens vakspecifieke en vakdidactische principes
- de relatie tussen (vak)didactische theorie en schoolvakpraktijk verwoorden

Vakdidactiek 2: proces dat student doorloopt

Voorbereidingsfase

- Probleem/contextbeschrijving, formulering en verantwoording van de ontwerpvrage, theoretisch kader (op basis van literatuur)

Ontwerpfase

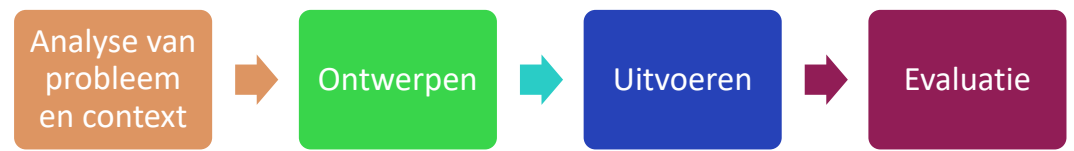
- Les-/curriculumontwerp met vakdidactische literatuur, *constructive alignment* (afstemmen leerdoelen, -activiteiten, toetsing)
- Instrumenten voor gegevensverzameling

Uitvoeringsfase

- Invoering van het programma/uitvoering van het onderwijs
- Gegevensverzameling

Evaluatiefase:

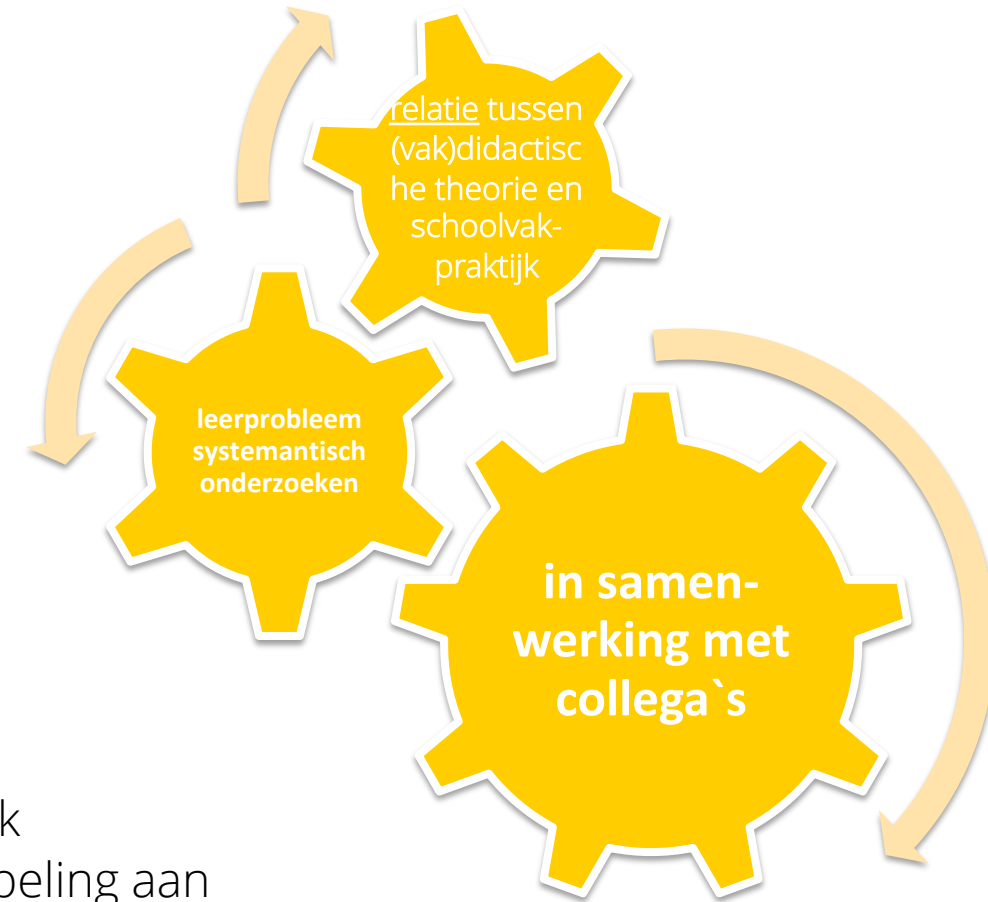
- bepaling van de beoogde leeropbrengsten
- beantwoording van de onderzoeksvraag
- Reflectie op je leertraject als docent en onderzoeker

Vakdidactiek 2: *ons* leerprobleem

- beoogde leerdoelen worden onvoldoende bereikt
- praktische en intuïtieve oplossingen voor praktijkproblemen
- tijdprobleem bij begeleiding
- rollen/taken van alle betrokkenen onduidelijk
- nauwelijks theoretische onderbouwing, koppeling aan theoretische opleidingsinhouden of reflectie daarop vinden maar zelden plaats.

Hypothese: stagebegeleiders/collega's en studenten spreken een andere taal en hebben geen gezamenlijk referentiekader om over vakinhoudelijke en vakdidactische problemen te spreken.

Inbedding // beoogde oplossing

Achtergrond

- overbruggen *kloof* tussen theorie en praktijk (Admiraal 2013, Korthagen 2010)
- opleiden van studenten op stagescholen is *niet vanzelfsprekend* de oplossing (Reusser/Fraefel 2017, Schüpbach 2007, Wipperfurth 2016)
- verwachting van toekomstige docent mvt: *innoverend handelen en onderzoekend leren* (Kelly et.al 2004, Westbroek/Kaal 2016)
- studenten kennis laten maken met de elkaar versterkende waarde van theorie en praktijk → *co-constructie en collegiale coöperatie* (Dawidowicz 2019, Goei et.al 2015, Snoek et.al 2016)

Proces

Methode – *ons* ontwerponderzoek

Fase	Onderzoeksmethode	Tijdspad
1. verkenning	interviews (opnames) met alumni → input voor instrumenten	najaar '20
2. 1 ^e ontwerp en pilot	evaluatievragenlijsten studenten en stagebegeleiders na ieder instrument (3x)	voorjaar '21
	gespreksopnames start-, ontwerp- en evaluatiegesprek → bijstellen van de instrumenten	voorjaar '21
3. Breed toepassen in cursus + 1 ^e ontwerp en pilot reflectie en plannings-instrument voor studenten	cursusevaluatie met extra vragen → definitieve instrumenten → herzieningen in cursus doorvoeren	najaar '22

Fase 1: verkenning

Resultaten

Hoe zien studenten zichzelf tijdens hun stage? "[...] *niet als onderzoeker*, maar meer *als een docent*. Ik probeer wel als *intermediair* te werken omdat je natuurlijk die universitaire achtergrond hebt en die probeer ik mee te nemen."

Hoe ervaren studenten dit specifieke onderzoek en de begeleiding? *"Het verbaasde me omdat je op de opleiding leert over vooruitgang en omvormingen, maar in de praktijk blijkt dat niet iedereen hier op zit te wachten."*

Hoe ervaren studenten dit specifieke onderzoek en de begeleiding?
"Tips of feedback kwam daarbij voornamelijk vanuit haar eigen ervaringen."

Hoe ervaren studenten de beoogde koppeling tussen theorie en praktijk door middel van het vakdidactisch ontwerp onderzoek?
"Het functioneert als vertrekpunt. [...] Het ligt heel erg aan de collega's, die er soms wel, soms niet voor openstaan. [...] Het is misschien niet zo systematisch als het onderzoek"

Onderwijsprincipes

1. Maak aan studenten hun **rol duidelijk** tijdens het vakdidactisch ontwerponderzoek op hun school.
2. Geef studenten een **kader** mee waarmee ze hun eigen theoretische kennis en vakrelevante interesses kunnen koppelen aan de context op hun school.
3. Ondersteun studenten bij het **onder woorden brengen** van hun kennis, interesses en vaardigheden in de context van hun specifieke school.

Fase 2: 1e ontwerp en pilot

Voorafgaand aan onderzoeksdeel

Oriëntatie op de school.

- kennismaking met de school en de stagebegeleider
- inventarisatie van het bovenbouwcurriculum (PTA)
- inventarisatie mogelijke onderzoeksonderwerpen

Opbouw van *onze* interventie

Onderzoeksdeel:

- *startgesprek met gespreksleidraad* → eigen voorkeuren onderzoeksthema bepalen en in gesprek contrasteren met voorkeuren begeleider
- *ontwerpgesprek met gespreksleidraad* → terugkoppeling naar gelezen literatuur en bespreking onderzoeksaanpak
- *evaluatiegesprek met gespreksleidraad* → presentatie conclusies en inbedding in de schoolpraktijk
- *planningsinstrument* → facilitering proces

Uitkomsten vragenlijsten – evaluatie instrumenten

	Studenten	Begeleiders
<i>waarderen</i>	• de wederkerigheid in het gesprek (aandacht voor ideeën student en die van de begeleider) • het bespreken van het ontwerp • het op een rij zetten en het bespreken van de bevindingen van de evaluatie (onder leerlingen)	• de openheid en de structuur van de gesprekken • de leidingnemende rol van de student
<i>vinden dat beter kan</i>	• onderdeel ‘conclusie’ in de leidraden • compactere leidraad	• soms voelt het een beetje als een interview en minder als ‘samen sparren’

Fase 3: brede toepassing

Toevoeging onderwijsprincipes en instrumenten

1. Maak aan studenten hun rol duidelijk tijdens het vakdidactisch ontwerponderzoek op hun school.
2. Geef studenten een kader mee waarmee ze hun eigen theoretische kennis en vakrelevante interesses kunnen koppelen aan de context op hun school.
3. Ondersteun studenten bij het onder woorden brengen van hun kennis, interesses en vaardigheden in de context van hun specifieke school.

4. Koppel het proces en de kennis die studenten opdoen aan de ontwikkeling van hun visie op het schoolvak.

5. Geef het reflecteren op het werk-/ en begeleidingsproces een prominente plaats in de begeleidende colleges op de universiteit en maak het expliciet zichtbaar.

reflectie- en
voortgangsinstrument

6. Laat studenten op gezette tijden het proces en de resultaten van het vakdidactisch ontwerponderzoek verbinden met hun visie en maak daarmee de continue doorontwikkeling van de student als vakdocent duidelijk.

7. Licht begeleiders in over het vakdidactisch curriculum op de universiteit en ga het gesprek aan over de visie op het specifieke schoolvak (en het opleiden van toekomstige leraren).

- begeleiders-bijeenkomst
- factsheet
- instructie-filmpjes
- netwerkbijeenkomsten

In gesprek

Discussie

- Wat mag je verwachten van een onderzoekende docent (in opleiding)? Wat heb je nog nodig als student om bij deze onderzoekende houding te komen? Begin je bij de (master-)student of bij de begeleiding?
- Hoe vergroot je de aandacht voor vakdidactische ontwikkeling (en innovatie) bij de begeleider en binnen de school?

Bedankt – Danke – Merci – Thank you – Gracias

Doris Abitzsch: d.abitzsch@uu.nl

Ana Llamazares: A.S.LlamazaresCarballo@uu.nl

Claudy Oomen: C.C.E.Oomen@uu.nl

Bibliografie

Admiraal, W. (2013). *Academische docentschap. Naar wetenschappelijk praktijkonderzoek door docenten*. Oratie. Universiteit Leiden: ICLON.

Dawidowicz, M., Schramm, K., Abbate, R., Abitzsch, D., Feld-Knapp, I., Hofmann, K., Hoffmann, S., Perge, G. & van der Knaap, E. (2019): *Erfahrungsbasiertheit, kollegiale Kooperation und videobasierte Reflexion als Prinzipien des LEELU-LehrerInnenbildungsprojekts*. Geraadpleegd op: <https://leelu.eu/ueber-leelu/publikationen/>

Goei, S., Verhoef, N., Coenders, F., de Vries, S., & van Vugt, F. (2015). Een lesson study team als een professionele leergemeenschap. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 36(4), 83-90.

Kelly, M., Grenfell, M., Allan, R., Kriza, C. & McEvoy, W. (2004). *European Profile for Language Teacher Education: a frame of reference*. European Commission. Geraadpleegd op: <http://www.lang.soton.ac.uk/profile/report/MainReport.pdf>

Korthagen F.A.J. (2010). The Relationship Between Theory and Practice in Teacher Education. Peterson, P., Baker, E. & McGaw, B. (eds). *International Encyclopedia of Education*, 7. Oxford: Elsevier, 669-675.

Reusser, K., & Fraefel, U. (2017). Die Berufspraktischen Studien neu denken. Fraefel, U. & Seel, A. (eds). *Konzeptionelle Perspektiven Schulpraktischer Studien: Partnerschaftsmodelle-Praktikumskonzepte-Begleitformate*. Münster: Waxmann, 11-40.

Schüpbach, J. (2007). *Über das Unterrichten reden. Die Unterrichtsnachbesprechung in den Lehrpraktika – eine Nahtstelle von Theorie und Praxis*. Bern: Haupt.

Snoek, M.; Bekebrede, J.; Hanna, F.; Edzes, H. & Creton, T. (2016). Het afstudeeronderzoek als boundary object: Hoe het afstudeeronderzoek van een academische pabo kan bijdragen aan schoolontwikkeling. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 37(2), 29-41.

Westbroek, H. B., & Kaal, A. A. (2016). Leren onderzoeken in de eerstegraads lerarenopleiding. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 37(1), 5-14.

Wipperfürth, M. (2016). Sprachlosigkeit in der LehrerInnenbildung? Reflexive best practise in dialogue. Klippel, F. (eds). *Teaching Languages – Sprachen lehren*. Münster: Waxmann, 123-143.

**Universiteit
Utrecht**

Sharing science,
shaping tomorrow